

Berquin Notarissen cvba

Bron:

Artikel voor Plus-magazine – januari 2006 – Dossier Huwelijkscontracten

Auteur:

Eric L. SPRUYT

Notaris-Vennoot *Berquin Notarissen*

Prof. Fiscale Hogeschool, Brussel

Onderstaande tekst is auteursrechtelijk beschermd. Deze tekst mag niet worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotocopie of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

DE WONDERE WERELD VAN HET HUWELIJKSCONTRACT

Een goed huwelijkscontract is in menig opzicht belangrijk. Het bepaalt wie tijdens het huwelijk eigenaar is van welke goederen en wie er over beslist. Ook het lot van de huwelijksgoederen bij echtscheiding en overlijden wordt erdoor gedictieerd. Zij die in huwelijksboot stappen moeten er zich dus goed over beraden. Maar ook wie reeds een tijdje getrouwd is doet er goed aan zijn huwelijkscontract bij tijds van onder het stof te halen. Door bepaalde wijzigingen door te voeren kan men immers fors besparen op de latere successierechten.

I. - JE BENT JONG EN JE WIL WAT

1. - Is trouwen met een contract nodig ?

Ofschoon samenwonen dezer dagen meer in de lift zit dan huwen, stellen we in onze praktijk vast dat (jonge) mensen na verloop van tijd toch voor de eeuwige trouwbelofte kiezen. De wettelijke spelregels van het huwelijksrecht rijken immers in heel wat gevallen – zeker als er kinderen zijn – betere oplossingen aan dan het juridisch kunst- en vliegwerk dat soms noodzakelijk is om een ongehuwd samenwonen in goede banen te lijden. Stel: de bruidsjurk met bijhorende obligate ring is gekozen, de feestzaal ligt vast en de huwelijksreis naar een exotisch bounty-eiland is geboekt. Moet er nog iets anders geregeld worden ? Een huwelijkscontract misschien. Of is dit geen must ? Ja en neen. Je kan perfect trouwen zonder contract. Automatisch krijg je dan – willens nillens - een huwelijksvermogensstelsel van de wetgever cadeau: het wettelijk stelsel van gemeenschap van goederen (zie hieronder). In heel wat gevallen volstaat dit door ons burgerlijk wetboek uitgetekend huwelijksregime en vaak kunnen koppels zich hierin perfect vinden. Wie evenwel een contract “op maat” wenst dat netjes geboetseerd is op zijn eigen verlangens moet voorafgaand aan het huwelijk op bezoek bij de notaris om een huwelijkscontract te ondertekenen. Men doet dit best 3 tot 4 weken voor de trouwdatum want de notaris geeft de tortelduiven een attest mee dat ze aan de ambtenaar van de burgerlijke stand moeten bezorgen zodat deze het gekozen huwelijksstelsel in het trouwboekje kan vermelden.

2. - Wettelijk stelsel

Het wettelijk stelsel kenmerkt zich door de aanwezigheid van drie soorten vermogens: a) het eigen vermogen van de man, b) het eigen vermogen van de vrouw en c) het gemeenschappelijk vermogen.

In het wettelijk stelsel van gemeenschap van goederen geldt als regel dat alles in principe vermoed wordt tot de huwelijksgemeenschap te behoren. Vandaar dat bij de meeste mensen het gros van hun vermogen tot de gemeenschap behoort en de samenstelling van het eigen vermogen eerder gering is (vaak zelfs te verwaarlozen). Behoren onder meer tot het **gemeenschappelijk vermogen**: alle goederen die de echtgenoten tijdens het huwelijk door aankoop verwerven (vaak in de praktijk de gezinswoning en de daarin aanwezige huisraad en meubel). Zijn eveneens gemeenschappelijk de beroepsinkomsten van de echtgenoten en de spaartegoeden die ze daarmee eventueel opbouwen. Noteer dat het hierbij van geen tel is of deze inkomsten op een zicht- of spaarrekening op naam van één van de echtgenoten dan wel op hun beider naam worden geplaatst. Niet de naam van de houder van de rekening doch de herkomst van het geld zal uitmaken of dit tot de huwelijksgemeenschap dan wel tot het eigen vermogen behoort. Nog gemeenschappelijk zijn de inkomsten van eigen goederen (bv. de huurinkomsten van een appartement dat één van de echtgenoten van zijn ouders geërfd heeft, zie verder). Elk van de echtgenoten kan ten allen tijde aantonen dat bepaalde goederen hem of haar alleen toebehoren. Deze goederen behoren dan tot het **eigen vermogen** van die echtgenoot. Concreet behoren de volgende goederen tot het eigen vermogen:

- de goederen die men in bezit had vóór het huwelijk

TIP Indien het waardevolle stukken betreft kan het nuttig zijn bij het ondertekenen van het huwelijkscontract een lijstje van deze goederen op te maken en aan de notaris te vragen dat lijstje aan het contract vast te hechten. Dit vereenvoudigt het bewijs bij een latere erfenis (of echtscheiding).

- de goederen die de echtgenoten tijdens het huwelijk “gratis” verkrijgen, bedoeld is door erfenis of schenking

- de persoonlijke voorwerpen zoals kleding, juwelen, enz.

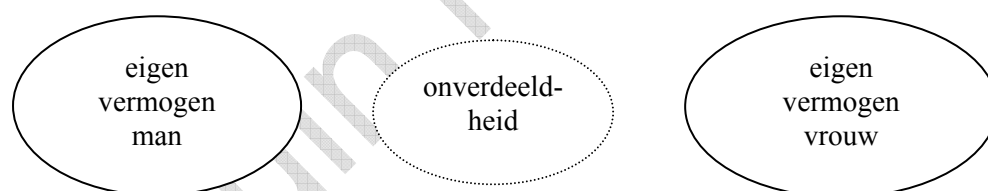
- de beroepsgereedschappen en werktuigen

- goederen die andere eigen goederen vervangen (bv. de bouwgrond die door één van de echtgenoten aangekocht wordt met gelden die door zijn ouders werden geschonken of die hij van zijn ouders geërfd heeft; juristen heten dit een aankoop “ten titel van wederbelegging van eigen penningen”).

3. - Scheiding van goederen

Door voor het huwelijk even bij de notaris binnen te wippen en een huwelijkscontract te laten opstellen kunnen aanstaande echtgenoten opteren voor een stelsel van (zuivere) scheiding van goederen. In dit stelsel zijn er in principe slechts twee vermogens: een eigen vermogen van de man en een eigen vermogen van de vrouw. Er is dus geen gemeenschappelijk vermogen. Alle goederen (wat ook hun oorsprong is; aankoop, bezit voor het huwelijk, erfenis, schenking) en inkomsten (inclusief de beroepsinkomsten) vallen ofwel in het ene ofwel in het andere eigen vermogen. Althans dat is de theorie. Een echtpaar dat tot het uiterste zijn stelsel van scheiding van goederen gerespecteerd wenst te zien, moet in feite dag in dag uit leven als volleerde accountants. Inderdaad want om ten allen tijde (bv. bij echtscheiding of erfenis of nog, in geval van schulden, naar de schuldeisers toe) aan te kunnen tonen wat van wie is, houden ze best van alles en nog wat facturen en bewijsmateriaal bij. Het is evident dat dit in de praktijk niet houdbaar is en vaak door het echtpaar zelf niet eens gewild wordt. Het gevolg van een en ander is dan ook dat doorgaans bij koppels gehuwd onder scheiding van goederen een *onverdeeldheid* ontstaat. In deze onverdeeldheid vinden we dan de bezittingen terug waar geen van beide echtgenoten enig eigendomsrecht kan op claimen bij gebrek aan bewijsmateriaal evenals goederen die ze bewust in onverdeeldheid aanschaffen (bv. vaak de gezinswoning). Meestal bevat het huwelijkscontract zelf ook clausules waarin tal van vermoedens worden uitgewerkt teneinde later bij erfenis of echtscheiding de bewijsproblematiek te vergemakkelijken.

Schematisch voorgesteld ziet het stelsel van zuivere scheiding van goederen er als volgt uit:

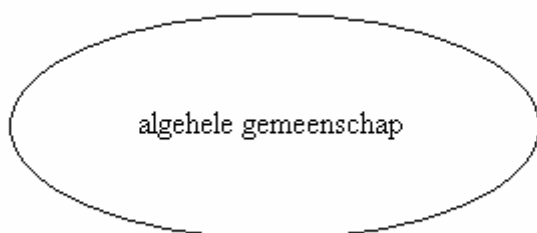
- **Wanneer kiezen voor scheiding van goederen ?** In de praktijk stellen we vast dat de scheiding van goederen goed “in de markt” ligt in volgende situaties: (1) één van de huwelijkspartners is van huize uit gefortuneerd, (2) beide partners zijn gefortuneerd van huize uit, (3) één van de partners “vreest” gefortuneerd te geraken door het belangrijk beroepsinkomen dat hij zal weten op te bouwen tijdens het huwelijk (4) één of beide partners hebben reeds een huwelijk achter de rug, (5) één van de partners is ondernemer of oefent een vrij beroep uit waarin hij/zij kan geconfronteerd worden met schadeclaims ingevolge beroepsaansprakelijkheid (bv. arts, advocaten, enz.). In de eerste twee gevallen beoogd het stelsel het familiefortuin te vrijwaren tegen “vreemde indringers” (lees: de huwelijkspartner). In het derde geval wenst men bij echtscheiding te vermijden dat de partner met een deel van het door beroepsinkomen

opgebouwd vermogen aan de haal gaat. Estate-planners hebben het over “*Divorce Protection*”. In het vierde geval ligt doorgaans de wens om de kinderen uit het vorige huwelijk maximaal te beschermen bij erfenis aan de basis van de keuze voor het stelsel. In het vijfde geval is de bescherming tegen schuldeisers de “issue” en wordt er via het stelsel naar gestreefd om de bezittingen van de niet-actieve echtgenoot te onttrekken aan het ondernemingsrisico en de beroepsschulden van de andere (“*Creditor Protection*”).

4. - Algehele gemeenschap

Er kan tenslotte, eveneens mits opmaak van een huwelijkscontract voorafgaandelijk het huwelijk, geopteerd worden voor een stelsel van algehele gemeenschap, het *stelsel van de grote geliefden* zoals het soms smalend genoemd wordt. In de praktijk wordt eerder zelden geopteerd voor dit stelsel. Het typeert zich door het feit dat alle goederen (welke ook hun oorsprong is) en alle inkomsten in één grote pot nat terechtkomen die de gemeenschap is. Er zijn dus in dit stelsel geen eigen vermogens.

Schematisch ziet een algehele gemeenschap er dan ook als volgt uit:

- **Kiezen voor algehele gemeenschap kan ernstige gevolgen hebben.** In de volksmond wordt soms gezegd dat je in het leven slechts op drie manieren rijk kan worden: één door de Lotto winnen, twee door je rijk te erven en drie door rijk te trouwen. Wat dit laatste betreft zit er ongetwijfeld een grond van waarheid in deze boutade voor wie trouwt onder algehele gemeenschap. Door te huwen onder dit stelsel kan een ongefortuneerde partner inderdaad rijk worden. Immers, alle schenkingen en erfenissen die zijn/haar dierbare en van huize uit wel gefortuneerde partner tijdens het huwelijk zal vergaren komen in de gemeenschap terecht. Deze komen bij echtscheiding of erfenis de niet gefortuneerde levensgezel ten dele toe.

5. - Huisje, tuintje

De spreekwoordelijke baksteen in de Belgische maag indachtig, wil menig gehuwd koppeld vroeg of laat bouwen of een huis kopen. Gelet op de vlucht die de vastgoedprijzen genomen hebben is een financieel duwtje in de rug van de ouders mooi meegenomen en in vele gevallen zelfs broodnodig. Deze “sponsoring” door de ouders gebeurt meestal onder de vorm een schenking, hetzij van een bouwgrond hetzij van een som geld bestemd voor de bouw of aankoop van het huis

Stel: Frank en Patricia huwen onder het stelsel van wettelijke gemeenschap van goederen. Patricia krijgt tijdens haar huwelijk van haar ouders via schenking een bouwgrond. Deze komt in haar eigen vermogen terecht. Enkele jaren later willen ze hierop een gezinswoning rechtzetten waarvoor ze een hypothecair krediet aangaan die ze samen met hun beider beroepsinkomen zullen afbetalen. Indien ze vooraf niets ondernemen zal de woning gebouwd worden op grond die alleen Patricia toebehoort. Op grond van een burgerrechtelijk principe dat men “*natrekking*” noemt zal de woning de grond volgen en dus de exclusieve eigendom worden van Patricia. Dat is niet de bedoeling want de financiering van de bouw zal gebeuren met gemeenschapsgeld (het beroepsinkomen). Oplossing: voor de aanvang van de bouwwerken laten Frank en Patricia hun huwelijkscontract wijzigen en brengt Patricia de grond in de gemeenschap in. De grond wordt daardoor gemeenschappelijk evenals alles wat er op gebouwd zal worden. Fiscaal is dit geen dure ingreep. Op de inbreng betaalt men *niet* het registratierecht van 10% of 12,5 % zoals bij verkoop van onroerend goed. De inbreng (en de juridische overdracht van het goed die er gevolg van is) kan gebeuren aan slechts 25 EUR (algemeen vast recht).

Wat bij schenking van een som geld ? Stel dat de ouders van Frank hem een 30.000 euro schenken als tussenkomst in de koopprijs van een te renoveren hoeve die hij samen met Patricia wenst te kopen. De situatie is hier anders. De hoeve zal in de gemeenschap vallen want wordt gekocht tijdens het huwelijk. Het door de ouders van Frank geschonken geld valt in Frank's eigen vermogen. Dit belet niet dat Frank dit geld besteedt aan de renovatiewerken en dus gebruikt in het voordeel van een gemeenschappelijk goed. Dit zal echter wel aanleiding kunnen geven tot latere verrekeningen (zie hieronder: echtscheiding)

6. - Wat na (v)chtscheiding ?

Trouwen is houwen, luidt het volksgezegde. Bij echtscheiding heeft dit soms een bittere nasmaak. Wat er precies gebeurt met de huwelijksgoederen op dat moment zal afhangen van het gekozen huwelijksstelsel.

In het (*wettelijk*) *stelsel van gemeenschap van goederen* mag bij echtscheiding iedere partner zijn “eigen” goederen houden en heeft hij/zij recht op de helft van wat zich in de huwelijksgemeenschap bevindt. Wordt de gezinswoning die per hypothese tot gemeenschap behoort verkocht dan dient de koopprijs in twee gelijke helften opgedeeld te worden, na aftrek van het eventueel nog openstaand saldo van de bankschuld.

Hernemen we even het geval van Frank en Patricia. Wat is bij echtscheiding het lot van de bouwgrond die Patricia in de gemeenschap heeft ingebracht ? In principe heeft ze hiervan definitief afstand gedaan en heeft Frank dus een “cadeau” gekregen gelijk aan de helft van de waarde van de bouwgrond. Het spreekt vanzelf dat dit bij echtscheiding vaak tot frustraties aanleiding geeft, in ons voorbeeld in hoofde van Patricia en haar ouders, de milde schenkers van weleer. Men kan dit vermijden door n.a.v. de inbreng van de bouwgrond in de huwgemeenschap de nodige “voorzichtigheids”-clausules in te bouwen in het huwelijkscontract . Zo kan men bv. ten behoeve van Patricia bepalen dat zij bij echtscheiding een recht van terugname

in waarde (of zelfs *in natura*) heeft. Men zal daarbij preciseren of dergelijke terugname al dan niet dient aangerekend te worden op haar helft in de huwgemeenschap. Men zal ook duidelijk regelen hoe de waardering van het terugnamerecht dient te gebeuren: tegen de historische waarde van de bouwgrond ten tijde van de inbreng of tegen de actuele waarde op het tijdstip van de echtscheiding. En wat met de geldsom die Frank geschonken heeft gekregen van zijn ouders? Wanneer hij dit eigen goed heeft aangewend om de gekochte hoeve te restaureren dan heeft hij in feite met eigen middelen de gemeenschap “verrijkt”. Deze verrijking zal bij de vereffening van de huwelijksgemeenschap ingevolge de echtscheiding aanleiding geven tot een verrekening in Frank’s voordeel op grond van de zgn. wettelijke vergoedingsregels.

Is men getrouwd onder *algehele gemeenschap* dan wordt alles bij echtscheiding in twee gelijke helften verdeeld.

Vooraf een stelsel van *scheiding van goederen* kan één van de partners bij echtscheiding soms zuur opbreken. Stel: Kaat (28) en Sander (29) trouwen op een zonnige voorjaarsdag 2006. Kaat vestigt zich als zelfstandige en start een winkel in kinderkledij. Sander, die marketing studeerde, heeft een leuke job bij een Amerikaanse multinational met bijhuis in Brussel. Uit angst voor een faillissement kiezen ze voor een scheiding van goederen en spelen ze met de idee om zoveel mogelijk hun privé-bezit veilig te stellen tegen potentiële schuldeisers door zoveel mogelijk te kopen op naam van Sander. Na verloop van enkelen jaren – we zijn inmiddels 2012 - zijn er vier kinderen. Kaat beslist om deze zelf op te voeden en verkoopt haar winkel. Het brengt haar 100.000 euro op. Sander heeft ondertussen flink promotie gemaakt binnen het bedrijf en strijkt een riant bezoldiging op. Met zijn inkomen werd ondertussen een woning gekocht, een mooie wagen. Bovendien heeft Sander een dikke spaarboek en een pak aandelenopties. In 2020 loopt het huwelijk spaak. Sander, slachtoffer van een midlife-crisis in het kwadraat, heeft op zakenreis in het buitenland vlinders in de buik gekregen en bedankt Kaat voor bewezen diensten. Binnen de kortste keren is de echtscheiding door onderlinge toestemming rond, staat Kaat op straat met vier pubers, een schamel onderhoudsgeld en wat cash op haar zichtrekening. Sander ondertussen baadt in weelde en beleeft een tweede jeugd ...

Het zijn dit soort familiale tragedies die het juristencorps de laatste jaren tot nadenken hebben gebracht omtrent de vraag hoe de scherpe kantjes van de zuivere scheiding van goederen op een of andere manier kunnen afgerond worden. Men is op zoek gegaan naar mogelijkheden van zogenaamde “**warme uitsluiting**”. Een interessante oplossing in dit verband is de scheiding van goederen met verrekenbeding. De bedoeling hiervan is dat de echtgenoten onder mekaar hetzij periodisch tijdens het huwelijk hetzij “op eind van de rit” (lees: bij echtscheiding) onderling tot een verrekening overgaan waarbij de “rijke echtgenoot” activa (een geldsom) overhevelt aan de “arme echtgenoot”. Op het verrekeningstijdstip wordt nagegaan hoeveel de man respectievelijk de vrouw heeft weten op te sparen en vervolgens wordt tot een compensatie overgegaan waarbij de activa zelf weliswaar eigendom blijven van de echtgenoot op wiens naam ze staan doch via een financiële transfert van het ene vermogen naar het andere vermogen de scheefgroei wordt rechtgetrokken. Op deze manier participeert de financieel zwakkere echtgenoot in de vermogensaanwinst van de andere echtgenoot. Bijvoorbeeld: bij echtscheiding

bedraagt de totaal te verrekenen massa 1000 waarin de man 800 heeft en de vrouw 200. Deze laatste heeft op het verrekeningstijdstip in dit geval op haar partner een financiële vordering van 300 (het verschil tussen 800 en 200 = 600 : 2 = 300). De man houdt in waarde finaal over: 800 – 300 = 500. De vrouw: 200 + 300 = eveneens 500. Bij dit soort verrekeningsbedingen is het uitermate belangrijk in het huwelijkscontract duidelijk te regelen waaruit de verrekeningsmassa precies zal bestaan zodat hierover geen discussies kunnen losbarsten (bv. verrekening beperkt tot de vermogensopbouw die tengevolge van inkomsten uit arbeid wordt gerealiseerd).

II. - JE BENT 50-plus EN JE WIL (VEEL) MEER ...

Stel: Barbara en John hebben de kaap van de 50 genomen. Hun huwelijk heeft alle stormen doorstaan. Mogen ze hun huwelijkscontract bij het oud papier leggen ? Niet echt. Beter is dat ze het contract uit de bankkluis halen, ermee naar de notaris stappen en even laten onderzoeken of het contract geen face-lift behoeft ? Tijdig de oude dag voorbereiden – successieplanning zoals dit heet – is immers geen overbodige luxe en kan onaangename verrassingen helpen voorkomen, zoals hieronder zal blijken. Een goed huwelijkscontract kan U eveneens toelaten een flinke stuiver te besparen op de toekomstige successierechten.

1 - Huwelijkscontact en erfenis: een Siamese tweeling

Het erfrecht en het huwelijksvermogensrecht: je kan het een niet los zien van het andere. Door de dood houdt het huwelijk op en wordt het huwelijksstelsel automatisch ontbonden. De vereffening van het huwelijksvermogen gaat de vereffening van de nalatenschap vooraf. Dit heeft tot gevolg dat het type huwelijksvermogensstelsel waaronder een echtpaar gehuwd is, bepalend zal zijn om bij een gehuwde erflater uit te maken waaruit zijn *nalatenschap* precies bestaat.

- (Wettelijke) *gemeenschap van goederen*

Is de erflater gehuwd onder een (wettelijk) stelsel van *gemeenschap van goederen* dan bestaat de nalatenschap uit:

- a) de eigen goederen van de overledene
- b) het aandeel van de overledene (de helft) in het gemeenschappelijk vermogen.

De langstlevende echtgenoot houdt zijn eigen aandeel in de *gemeenschap* (de andere helft) en zijn eigen goederen.

Schematisch kan dit als volgt voorgesteld worden:

(Per hypothese is de man overleden. De gearceerde gedeelten in de vermogens wijzen de nalatenschap aan)

- *Scheiding van goederen*

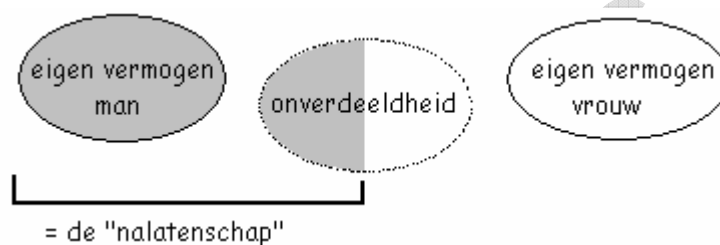
Is de erflater gehuwd onder een stelsel van (zuivere) scheiding van goederen dan bestaat de nalatenschap uit:

- a) de eigen goederen van de overledene
- b) indien er tijdens het huwelijk een onverdeeldheid is tot stand gekomen: het aandeel van de overledene (de helft) in deze onverdeeldheid

De langstlevende echtgenoot houdt zijn eigen goederen en zijn eigen aandeel in de onverdeeldheid (de andere helft).

Schematisch kan dit als volgt voorgesteld worden:

(Per hypothese is de man overleden. De gearceerde gedeelten in de vermogens wijzen de nalatenschap aan)

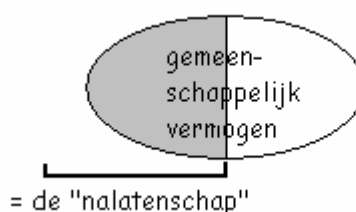
- *Algehele gemeenschap van goederen*

Is de erflater gehuwd onder een stelsel van algehele gemeenschap van goederen dan bestaat de nalatenschap enkel uit het aandeel van de overledene in deze gemeenschap (de helft). Er zijn immers geen eigen goederen.

De langstlevende echtgenoot houdt zijn eigen aandeel in de gemeenschap (de andere helft).

Schematisch kan dit als volgt voorgesteld worden:

(Per hypothese is de man overleden. De gearceerde gedeelten in de vermogens wijzen de nalatenschap aan)

2. - Erfrecht van de langstlevende echtgenote ... een draak met vele koppen

We weten nu waaruit “de nalatenschap” van een gehuwde erflater bestaat. Maar wat zijn nu concreet de erfrechten van de langstlevende echtgenoot in die nalatenschap. Dat is afhankelijk van de al dan niet aanwezigheid van andere personen met wie hij of zij tot de erfenis geroepen wordt.

Hypothese 1: Er zijn kinderen

Zijn er kinderen dan erft de langstlevende echtgeno(o)t(e) het *vruchtgebruik van de ganse “nalatenschap”*.

Het is daarbij irrelevant of deze kinderen van de overledene al dan niet stammen uit het huwelijk met de langstlevende. De erfrechten van de kinderen worden beperkt tot de blote eigendom.

Voorbeeld 1 – de casus van Barbara & John

Barbara (56 jaar) en John (59 jaar) zijn gehuwd onder het wettelijk stelsel (dus: *gemeenschap van goederen*). Ze hebben twee kinderen: Jan (27 jaar) en Katy (25 jaar). Hun vermogen is als volgt samengesteld:

a) huwelijksgemeenschap:

- de gezinswoning in Heverlee die ze samen tijdens hun huwelijk kochten
- de daarin aanwezige meubels en huisraad
- een auto
- een spaarboekje en zichtrekening
- een aandelenportefeuille

b) eigen vermogen John:

- een appartement in Nieuwpoort dat hij geërfd heeft van zijn ouders.

c) eigen vermogen Barbara:

- een perceel bouwgrond in Kortenberg dat ze geschonken kreeg van haar ouders

John komt om het leven in een tragisch verkeersongeval.

Wat erft Barbara ? Zijn houdt uiteraard haar helft in volle eigendom in de goederen die tot de huwelijksgemeenschap behoren. Deze erft ze want ze behoren haar. De andere helft van de gemeenschap (John's helft) komt haar in vruchtgebruik toe. Krachtens dit vruchtgebruik zal ze de woning in Heverlee zonder enige vergoeding verschuldigd te zijn aan de kinderen mogen bewonen en de daarin aanwezige meubels en huisraad mogen gebruiken. Stel dat ze na het overlijden van John haar intrek neemt in een appartement dat ze gaat huren en de woning te Heverlee te huur stelt (om met deze huurinkomsten de huur van haar appartement te betalen). Als vruchtgebruiker zal Barbara de huuropbrengsten hiervan opstrijken. De auto mag ze als vruchtgebruiker gebruiken. Wat John's helft in de financiële tegoeden (spaarboekje, zichtrekening en aandelen) betreft kan Barbara aanspraak maken op de inkomsten die deze voortbrengen (het kapitaal zelf komt in blote eigendom bij Jan en Kathy, de kinderen, terecht). Barbara's helft in de financiële activa komt haar zowel in kapitaal als wat de inkomsten betreft toe. Barbara erft tevens het vruchtgebruik m.b.t. het appartement te Nieuwpoort (de kinderen de blote eigendom). Als vruchtgebruiker zal Barbara dit appartement mogen gebruiken en in geval van verhuring de huuropbrengst ervan opstrijken.

De eigen goederen van Barbara (de grond te Kortenberg) blijft buiten de erfenis. Dit goed blijft Barbara na het overlijden van John in volle eigendom toebehoren.

NOTA BENE: Komt achteraf Barbara te overlijden dan komt het vruchtgebruik dat ze bezat op John's erfgoederen automatisch ten einde en voegt het zich bij de blote eigendom die reeds in het bezit van de kinderen was. De kinderen worden op dat ogenblik de volle eigenaars van deze goederen. De beëindiging van Barbara's vruchtgebruik geeft geen aanleiding tot heffing van successierechten

Voorbeeld 2 – de casus van Myriam & Frans-casus

Myriam (62 jaar) en Frans (64 jaar) zijn gehuwd onder het stelsel van zuivere *scheiding van goederen*. Ze hebben drie kinderen: Marc (36 jaar), Nadine (34 jaar) en Dirk (31 jaar). Hun vermogen is als volgt samengesteld:

a) eigen vermogen van Frans:

- 50 % van de aandelen van NV "Transport Maertens" (een bedrijf opgestart door zijn ouders dat Frans samen met zijn broer Luc verdergezet heeft).
- een waardevolle collectie oude Romeinse munten die hij sinds zijn jeugd jaren heeft opgebouwd
- een spaarrekening
- een portefeuille aandelen en obligaties

b) eigen vermogen van Myriam:

- een chalet in Courchevel (Frankrijk, Savoie) waar ze regelmatig op vakantie gaan (gekocht tijdens hun huwelijk op haar naam)
- een appartement te Elsene dat ze geërfd heeft van haar ouders en verhuurd aan een EEG-ambtenaar

c) in onverdeeldheid:

- de gezinswoning in Sint-Martens-Latem

Tijdens een partijtje tennis op de lokale tennisclub wordt Frans plots geveld door een hartstilstand.

Wat erft Myriam ? Haar eigen goederen (de chalet in Courchevel en het appartement te Elsene) vallen buiten de erfenis en deze behoudt Myriam in volle eigendom. Hetzelfde wat haar helft in de gezinswoning te Sint-Martens-Latem betreft.

Myriam erft het vruchtgebruik op alle goederen die tot het eigen vermogen van Frans behoren (de aandelen NV "Transport Maertens", de collectie munten, de spaarrekening, de effectenportefeuille). De inkomsten die de aandelen van de NV, de spaarrekening en de effectenportefeuille opbrengen komen haar toe (het kapitaal zelf komt de kinderen in blote eigendom toe). Ze erft tevens het vruchtgebruik op de helft van Frans in de gezinswoning die ze haar leven lang zal kunnen blijven bewonen (of bij verhuur kan ze hiervan de huuropbrengsten opstrijken). De goederen die Myriam in vruchtgebruik erft, komen de kinderen in blote eigendom toe. Ze worden er volle eigenaar van zodra ook Myriam komt te sterven.

Aandachtspunt: Aandelen van het familiebedrijf in vruchtgebruik !

Uit de hierboven besproken casus van Myriam en Frans blijkt dat aandelen van een familiebedrijf dat onder de vorm van een handelsvennootschap (NV, BVBA enz.) wordt uitgeroepen n.a.v. een overlijden in handen kunnen komen van de langstlevende echtgeno(o)t(e) voor het vruchtgebruik. Hetzelfde geldt voor aandelen van patrimoniumvennootschappen. Binnen het kader van successieplanning is het belangrijk hieraan de nodige aandacht te besteden en desgevallend voorzorgsmaatregelen te nemen. Niet zelden komt immers krachtens een clause in de statuten van de

vennootschap het stemrecht toe aan de vruchtgebruiker (en niet aan de blote eigenaars-kinderen). Dit laatste is niet onbelangrijk want wie stemrecht, zegt macht. Misschien wil Luc, de broer van Frans, niet dat Myriam, zijn schoonzus, medezeggenschap krijgt in het bedrijf. Men had hiervoor een oplossing moeten uitwerken vooraf !

Hypothese 2: Er zijn geen kinderen maar wel andere bloedverwanten

Laat de gehuwde overledene geen kinderen na maar bv. ouders, broers of zusters of verdere familieleden in de erfelijke graad, dan erft de langstlevende echtgeno(o)t(e) het vruchtgebruik op de eigen goederen van de overledene en de volle eigendom van diens aandeel in het gemeenschappelijk vermogen. Anders dan in de eerste hypothese (kinderen) erft de langstlevende dus thans een deel in volle eigendom. De langstlevende echtgenoot gehuwd onder een *gemeenschapsstelsel* bekommt in deze situatie (naast het vruchtgebruik op de eigen goederen van de vooroverledene) bijgevolg de volle eigendom van het gans gemeenschappelijk vermogen (de ene helft – te weten zijn/haar helft - komt hem/haar toe ingevolge het huwelijksvermogensrecht en de andere helft – te weten deze van de vooroverledene - ingevolge het erfrecht).

Voorbeeld:

Toegepast op de hoger beschreven *casus van Barbara & John* betekent dit concreet het volgende mocht John kinderloos overleden zijn. Barbara erft het vruchtgebruik op het appartement in Nieuwpoort (de blote eigendom hiervan gaan naar John's andere erfgenamen bv. zijn ouders, broers/zusters enz.). Ze erft de andere goederen uit zijn nalatenschap (John's helft in de gemeenschap) te weten de woning in Heverlee (inclusief huisraad en meubelen), de financiële activa, de wagen en de effectenportefeuille in volle eigendom.

Zijn de echtgenoten gehuwd onder het stelsel van de *algehele gemeenschap* van goederen, dan zal alles naar de langstlevende gaan in volle eigendom. Er is in dat geval immers enkel een gemeenschappelijk vermogen en er zijn geen eigen goederen van de overledene.

Zijn de echtgenoten gehuwd onder het stelsel van *zuivere scheiding van goederen* dan is er geen gemeenschappelijk vermogen en erft de langstlevende echtgenoot dus enkel het vruchtgebruik op de eigen goederen van de overledene.

Voorbeeld:

Togepast op de hoger beschreven *casus van Myriam & Frans* betekent dit concreet het volgende mocht Frans kinderloos overleden zijn. Myriam erft niets in volle eigendom. Er is immers geen gemeenschappelijk vermogen. Ze erft enkel vruchtgebruik en dit op alle eigen goederen van Frans (de aandelen in de NV, de muntcollectie, de spaarrekening, de portefeuille aandelen en obligaties) evenals op zijn aandeel in de onverdeeldheid (de helft van het huis in Sint-Martens-Latem). De blote eigendom op deze goederen komt toe aan de andere wettelijke erfgenamen van Frans (bv. zijn ouders, broers/zusters, enz.).

Hypothese 3: Er zijn geen bloedverwanten in de erfelijke graad

Overlijdt een gehuwd persoon zonder enige bloedverwant in de erfelijke graad na te laten, dan komt zijn *ganse nalatenschap in volle eigendom* aan de langstlevende echtgeno(o)t(e) toe.

3. - Mag het iets meer zijn ?

Vaak neemt een echtpaar geen genoegen met wat wettelijk aan de langstlevende echtgeno(o)t(e) toekomt maar wil men haar/zijn erfrechten uitgebreid zien. Welke mogelijkheden bieden zich in dat geval aan ?

(1) Geven over de dood heen

Echtgenoten kunnen mekaar in eerste instantie n.a.v. een overlijden meer geven dan wat wettelijk is voorzien via een zgn. *contractuele erfstelling*. Het komt neer op een *schenking van toekomstige goederen*, namelijk de goederen die men zal nalaten bij zijn dood. Zulke schenking heeft dus geen dadelijk effect maar krijgt pas uitwerking bij het overlijden.

De contractuele erfstelling kan op twee manieren tot stand komen. Ofwel vindt ze plaats in het huwelijkscontract. In dat geval is de gift niet eenzijdig herroepbaar door één van de echtgenoten. Ze kan maar ongedaan gemaakt worden in wederzijds akkoord tussen de echtgenoten en mits de procedure van wijziging van huwelijkscontract te volgen. De contractuele erfstelling kan ook buiten het huwelijkscontract om gebeuren en de vorm van een gewone schenking aannemen. Elk van de echtgenoten doet dan bij afzonderlijke notariële akte (vaak – maar niet noodzakelijk – dezelfde dag als deze waarop het huwelijkscontract wordt getekend) een schenking aan zijn partner van zijn toekomstige erfgoederen of een deel ervan. Komt de gift buiten het huwelijkscontract tot stand dan is deze ten allen tijde en zonder vooropzeg(termijn) herroepbaar door elkeen van de echtgenoten. De toestemming van de andere echtgenoot is dan niet vereist en de herroeping kan dus eenzijdig gebeuren.

(2) Testament

Echtgenoten kunnen mekaar ook bevoordelen via testament. Daarin kunnen ze bv bepaalde specifiek aangewezen erfgoederen in volle eigendom toewijzen in het voordeel van de langstlevende. Het testament heeft het voordeel dat het steeds eenzijdig kan herroepen of gewijzigd worden. Anderzijds zijn er ook belemmeringen. Echtgenoten zijn slechts vrij schikkingen in mekaars voordeel te doen binnen het zgn. beschikbaar deel van de erfenis, d.i. het erfdeel dat niet verplicht moet toekomen aan de kinderen (de reserve).

(3) Langst leeft, al heeft

Een derde mogelijkheid om de langstlevende echtgenoot te bevoordelen bestaat er in om in het huwelijkscontract een bijzondere clause in te bouwen op grond waarvan bij overlijden de huwelijksgemeenschap niet in gelijke helften wordt verdeeld – zoals normaal krachtens de wet het geval is – doch wel op een ongelijke manier en wel in die zin dat een groter deel dan de helft aan de langstlevende echtgenoot toekomt. Daar waar normaal krachtens de wet de helft van de gemeenschap in de

nalatenschap van de overledene terecht komt en de andere helft aan de langstlevende echtgenoot krachtens het huwelijksvermogensrecht, zal ingevolge de speciale clause in het huwelijkscontract de langstlevende meer krijgen dan de helft en wel in *volle eigendom* indien dat uitdrukkelijk zo gepreciseerd wordt.

In tegenstelling tot de contractuele erfstellingen zijn bedingen van ongelijke verdeling uiteraard *enkel mogelijk in huwelijksstelsel met gemeenschap van goederen* (en dus niet bv. bij scheiding van goederen). Het voorwerp van de ongelijke verdeling is immers precies deze huwelijksgemeenschap.

- **Vooraf zinvol bij kinderen !** Merk op dat het enkel zinvol is dergelijke clauses in te bouwen als er kinderen zijn. Dan erft de langstlevende immers krachtens de wet slechts het vruchtgebruik op de helft van de overledene in de gemeenschap. Zijn er geen kinderen dan erft de langstlevende zowiezo de ganse gemeenschap in volle eigendom en wordt de clause overbodig.

Eenmaal het principe van de ongelijke verdeling opgenomen in het huwelijkscontract dan is het niet meer mogelijk deze eenzijdig, d.i. op initiatief van één van de echtgenoten te schrappen of te wijzigen. Daartoe zal steeds het akkoord van beide echtgenoten nodig zijn en de procedure van wijziging van huwelijkscontract moet toegepast worden.

Qua omvang kan men met de clauses alle kanten op. Een eerste mogelijkheid is de inlassing in het huwelijkscontract van een **beding van vooruitmaking**. De echtgenoten komen dan overeen dat de langstlevende van hen, voor de verdeling van de nalatenschap met de andere erfgenamen, een bepaald deel uit de huwelijksgemeenschap vooraf mag nemen. Wat na deze voorafname overblijft in het gemeenschappelijk vermogen wordt dan in gelijke helften verdeeld (de ene helft naar de nalatenschap – waarin de langstlevende ook nog rechten zal hebben, de andere helft naar de langstlevende echtgenoot). Het recht van voorafname kan betrekking hebben hetzij op een bepaalde geldsom, het bepaalde goederen in natura, hetzij een hoeveelheid of een percentage van een bepaalde categorie van goederen. De clause van vooruitmaking kan zowel wederkerig (d.i. in het voordeel van de beide huwelijkspartners) bedongen worden als slechts ten voordele van één echtgenoot.

- **Nut ?** Het beding van vooruitmaking biedt de mogelijkheid om bepaalde goederen die voor de langstlevende een affectieve of economische waarde hebben aan de onzekerheid van de erfrechtelijke verdeling te onttrekken en in haar/zijn kavel terecht te laten komen.

Een ander type zijn de **bedingen van ongelijke verdeling en verblijving**. Een andere mogelijkheid is dat de echtgenoten in het huwelijkscontract overeenkomen dat de langstlevende van hen bij de verdeling een ander deel dan de helft van de huwelijksgemeenschap krijgt. Men kan zelfs zeer ver gaan en overeenkomen dat de langstlevende (ook bij aanwezigheid van kinderen !) de ganse huwelijksgemeenschap in volle eigendom krijgt. In dat laatste geval spreekt men van

een “verblijvingsbeding”, bij het grote publiek beter bekend als de “langst leeft, al heeft”-clausule.

Naar zijn voorwerp zijn de echtgenoten dus geheel vrij de clausule van ongelijke verdeling in te vullen. Men kan zowel een fractie als het geheel van het gemeenschappelijk vermogen toebedelen. Men kan de ongelijke verdeling alleen betrekking laten hebben op de roerende goederen of alleen de onroerende goederen of nog op beiden.

Een voorbeeld.

Paul en Nicole zijn gehuwd zonder contract en hebben twee kinderen, Marc en Nadine. De ouders van Paul zijn overleden en hebben hem een chalet in de Ardennen nagelaten. Samen hebben Paul en Nicole tijdens hun huwelijk een vermogen opgebouwd bestaande uit: 1. een villa te Meise die ze bewonen, 2. een spaarboekje, 3. een effectenportefeuille en 4. een appartement te Elsene dat ze verhuren. Paul verliest het leven in een tragisch verkeersongeval.

Wat is de positie van Nicole krachtens de wet ? Nicole behoudt haar helft in volle eigendom in de villa te Meise, het spaarboekje en de effectenportefeuille en in het appartement te Elsene (met name haar helft in de huwelijksgemeenschap). Tegelijk erft ze op de andere helft van deze goederen evenals op de chalet het vruchtgebruik. Marc en Nadine erven de blote eigendom van deze goederen. Op basis van haar vruchtgebruik zal Nicole de villa mogen bewonen, de huuropbrensten van het appartement mogen opstrijken en zich de financiële opbrengsten (intresten, dividenden) van het spaarboekje en de effectenportefeuille mogen toeëigenen. De chalet mag ze krachtens haar vruchtgebruik zelf gebruiken of, indien ze verkiest deze te verhuren, de huurgelden hiervan opstrijken.

Dus: de kinderen, Marc en Nadine, weliswaar beperkt tot de blote eigendom, pikken reeds een graantje mee in de erfenis. Nicole zal hier rekening moeten mee houden.

Concreet zal ze bv. bij een verkoop van de villa te Meise of het appartement te Elsene de opbrengst moeten delen met de kinderen. Ze zal ook niet alleen kunnen beslissen over de verkoop van deze onroerende goederen. De kinderen zullen bereid moeten gevonden worden om de verkoopakte mee te ondertekenen. Idem dito wat de effectenportefeuille betreft.

Indien Nicole volledig baas was willen blijven over de erfgoederen die zich in de huwelijksgemeenschap bevinden dan had ze er beter aan gedaan een verblijvingsbeding (langst leeft, al heeft) in haar huwelijkscontract te laten opnemen.

Uitgesteld erfrecht van de kinderen. Het interessant aan clausules van ongelijke verdeling van de huwelijksgemeenschap – ongeacht het gekozen type - is dat deze vorm van bevoordeling door de wetgever niet als een schenking wordt aanzien maar als een *huwelijksvoordeel*. Het concrete gevolg hiervan is dat de kinderen deze bevoordeling niet kunnen aanvechten op grond van hun reserve (hun wettelijk voorbehouden erfdeel). Via deze clausules kan dus de reserve van de kinderen ingeperkt worden of zelfs totaal buiten werking gesteld worden. De achterliggende redenering is dat de kinderen door dergelijke clausule niet echt benadeeld worden. Hun erfrecht wordt alleen maar uitgesteld. Wat ze niet erven bij de dood van de eerststervende ouder zal hen in beginsel toevallen bij het overlijden van de langstlevende ouder (tenminste als deze het ondertussen niet opgeleefd of “verbrast” heeft).

4. - Haal Uw oude contract van onder het stof

Heel veel oude huwelijkscontracten zijn voorbijgestreefd. Meer bepaald deze daterend van voor 1981. Sinds de wet van 14 mei 1981 op het erfrecht van de langstlevende echtgenoot is er immers veel veranderd. Deze oude huwelijkscontracten bevatten vaak een clause op grond waarvan de langstlevende de helft van de gemeenschap in volle eigendom krijgt en andere helft in vruchtgebruik. Dat was toen inderdaad meer dan wat het toenmalig wettelijk erfrecht de langstlevende partner gunde. Dergelijke clause geeft de langstlevende echter heden ten dage niet langer meer dan wat de wet thans toekent. Men heeft dus de indruk dat men mekaar bevoordeeld maar in werkelijkheid is dat niet zo. Deze oude contracten worden daarom beter bijgestuurd en geactualiseerd. Raadpleeg hierover Uw notaris.

5. - Successierechten uitsparen ... enkele gouden tips

Tot nu hebben we enkel maar bekeken hoe de langstlevende echtgenoot vanuit een burgerrechtelijk oogpunt haar of zijn positie kan verbeteren. Het huwelijkscontract is echter tegelijk een prachtig instrument van financiële planning. Een kleine ingreep in het contract kan soms wonderen verrichten op het vlak van de te betalen erfenisrechten. Of hoe huwelijkscontracten de pil van de successierechten kunnen verzachten. Tekst en uitleg hierover volgt hieronder onder de vorm van vijf concrete tips.

Laat ons eerst even de thans geldende successietarieven tussen echtgenoten en tussen ouders en kinderen in de drie gewesten in herinnering brengen.

Vlaams gewest		Brussels gewest		Waals gewest	
Schijf van het erfdeel	Tarief	Schijf van het erfdeel	Tarief	Schijf van het erfdeel	Tarief
0 tot 50.000 €	3%	0 tot 50.000 €	3%	0 tot 12.500 €	3%
50.000 tot 250.000 €	9%	50.000 tot 100.000 €	8%	12.500 tot 25.000 €	4%
Boven 250.000 €	27%	100.000 tot 175.000 €	9%	25.000 tot 50.000 €	5%
		175.000 tot 250.000 €	18%	50.000 tot 100.000 €	7%
		250.000 tot 500.000 €	24%	100.000 tot 150.000 €	10%
		boven 500.000 €	30%	150.000 tot 200.000 €	14%
				200.000 tot 250.000 €	18%
				250.000 tot 500.000 €	24%
				Boven 500.000 €	30%

Tip 1 – Stap over van scheiding van goederen naar een stelsel van gemeenschap

Alleen al door te opteren voor een bepaald huwelijkstelsel en niet voor een ander kan men belastingen besparen. Men doet fiscaal zijn voordeel door gehuwd te zijn onder een (wettelijk) stelsel van gemeenschap van goederen dan wel onder een stelsel van scheiding van goederen. Van waar dit verschil? In het stelsel van gemeenschap van goederen (en voorzover het huwelijkscontract geen afwijkende bepalingen bevat omtrent de verdeling van de gemeenschap bij overlijden) valt bij overlijden van één van de echtgenoten slechts de helft van het gemeenschappelijk vermogen in de nalatenschap van de overleden partner. In het stelsel van scheiding van goederen daarentegen komt het totaal eigen vermogen van de overleden echtgenoot in de erfenis.

Voorbeeld:

Paul en Nicole zijn gehuwd en hebben twee kinderen Marc en Nadine. Paul sterft. Nicole is op dat moment 70 jaar oud. Hun vermogen bedraagt in totaal 800.000 euro, te weten:

a) de gezinswoning voor 300.000 euro en b) roerende goederen (spaargeld en effectenportefeuille) voor 500.000 euro.

In de hypothese dat ze gehuwd zijn onder scheiding van goederen en het totaalvermogen tot het eigen vermogen van Paul behoort, komt er 800.000 euro in de erfenis.

In de hypothese dat ze gehuwd zijn onder een gemeenschap van goederen en het totaalvermogen behoort tot de huwelijksgemeenschap, komt er 400.000 euro in erfenis.

De laatste hypothese is fiscaal uiteraard voordeliger. Hoe groot de gerealiseerde belastingbesparing op het vlak van het successierecht is, kan U aflezen in onderstaande overzichtstabel.

Gewest	Successierecht bij Scheiding van goederen	Successierecht bij Gemeenschap van goederen	Belastingbesparing
Vlaanderen	54.000 euro	18.840 euro	35.160 euro
Brussel	91.380 euro	24.190 euro	67.190 euro
Wallonië	94.550 euro	25.530 euro	69.020 euro

Conclusie: wie destijds – om welke reden ook – gehuwd is onder scheiding van goederen doet er dus goed aan op latere leeftijd zijn huwelijksregime te wijzigen en over te stappen naar een stelsel van gemeenschap van goederen.

Tip 2 – Stop Uw eigen goederen in de gemeenschap

Ook wie reeds gehuwd is onder een gemeenschap van goederen doet er goed aan de samenstelling van zijn vermogen grondig te analyseren. Het gebeurt soms dat één van de partners ingevolge voor-huwelijksbezit of door erfenis een belangrijk een

eigen vermogen heeft. Het is in dat geval aan te raden deze eigen goederen op een gegeven ogenblik in te brengen in de huwelijksgemeenschap.

Voorbeeld:

Paul en Nicole zijn gehuwd onder het wettelijk stelsel van gemeenschap van goederen. Ze hebben twee kinderen Marc en Nadine. Hun gezamenlijk vermogen (huwelijksgemeenschap) bedraagt in totaal 500.000 euro, te weten:

a) de gezinswoning voor 300.000 euro en b) roerende goederen (spaargeld en effectenportefeuille) voor 200.000 euro.

Daarnaast heeft Paul een belangrijk onroerend eigen vermogen dat hij geërfd heeft van zijn ouders voor een waarde van 450.000 euro (bv. diverse appartementen).

Paul sterft. Nicole is op dat moment 70 jaar oud.

We vergelijken hieronder per gewest de hypothese waarbij Paul voor zijn overlijden zijn eigen vermogen *niet* heeft ingebracht in de huwelijksgemeenschap met de hypothese waarbij hij dit *wel* gedaan heeft en brengen de gerealiseerde belastingbesparing in kaart.

Gewest	Successierechten GEEN inbreng in gemeenschap	Successierechten WEL inbreng in gemeenschap	Belastingbesparing
Vlaanderen	48.000 euro	27.750 euro	20.250 euro
Brussel	69.450 euro	31.890 euro	37.560 euro
Wallonië	72.950 euro	35.190 euro	37.760 euro

Tip 3 – Schrap Uw “langst leeft, al heeft”

Het hoger reeds besproken verblijvingsbeding – of de “langst leeft, al heeft”-clausule - heeft als effect dat de huwelijksgemeenschap in zijn totaliteit en in volle eigendom toevalt aan de langstlevende ouder. Zoals reeds werd aangetoond biedt dit een belangrijk juridisch voordeel. De langstlevende is volledig baas over de erfenis en het erfrecht van de kinderen wordt uitgesteld. Deze clausule heeft evenwel één groot nadeel. Ze valt namelijk op fiscaal vlak zeer duur uit ! Op grond van een specifieke bepaling in ons Wetboek Successierechten betaalt de langstlevende ouder immers bij het eerste overlijden successierechten op het volle pond, namelijk op de ganse gemeenschap die hem/haar toevalt. Inderdaad, krachtens art. 5 W.Succ. – één van de zogenaamde “fictiebepalingen” die ons wetboek rijk is - wordt de langstlevende echtgenoot die naar aanleiding van een overlijden krachtens een toebedeling in het huwelijkscontract van het gemeenschappelijk vermogen meer dan de helft krijgt, belast als een legataris voor dat deel. Bovendien moeten de kinderen bij het later overlijden van de langstlevende ouder nogmaals successierechten betalen op dat deel. De fiscus passeert dus m.b.t. hetzelfde vermogen tweemaal aan de kassa. Dit maakt de toepassing van het verblijvingsbeding merkkelijk duurder dan in de situatie waarbij de nalatenschap gewoon verdeeld wordt volgens de wettelijke erfregels en de kinderen reeds in de eerste nalatenschap een stukje mee-erven (namelijk de blote eigendom op het deel in de huwelijksgemeenschap van de eerststervende ouder). De langstlevende ouder die hoegenaamd niet wenst dat de kinderen reeds mee-erven, kan de clausule in zijn/haar huwelijkscontract laten staan. De hoge

successierechten zijn dan het fiscaal kostenplaatje dat men bereid moet zijn te betalen voor de juridische zekerheid die de clause biedt. Wie echter allergisch is aan hoge belastingen – en blijkbaar zijn de meeste Belgen dat – doet er beter aan de clause uit het huwelijkscontract te schrappen.

Voorbeeld:

Paul en Nicole zijn gehuwd onder het wettelijk stelsel van gemeenschap van goederen. Ze hebben twee kinderen Marc en Nadine. Hun gezamenlijk vermogen (huwelijksgemeenschap) bedraagt in totaal 750.000 euro, te weten: a) de gezinswoning voor 300.000 euro en b) roerende goederen (spaargeld en effectenportefeuille) voor 200.000 euro en c) een appartement aan zee voor 250.000 euro. Geen van beiden heeft een eigen vermogen.

Paul sterft. Nicole is op dat moment 70 jaar oud.

We vergelijken hieronder per gewest de hypothese waarbij het echtpaar een “langst leeft, al heeft”-clause in het huwelijkscontract heeft met de hypothese waarbij ze niet dergelijke clause hebben ingebouwd en de erfenis gewoon krachtens de wet wordt vererfd. In de laatste kolom kan men de gerealiseerde belastingbesparing aflezen bij *afwezigheid* van dergelijke clause.

Nota Bene: De hieronder afgedrukte successierechten zijn berekend over de twee erfenissen heen, dus inclusief de nalatenschap van de langstlevende echtgenoot. Er werd uitgegaan van een stijging van het vermogen van de langstlevende op datum van zijn/haar overlijden met 10 % doch onder aftrek van de successierechten betaald op de eerste erfenis.

Gewest	Successierechten MET langst leeft	Successierechten ZONDER langst leeft	Belastingbesparing
Vlaanderen	110.497 euro	42.712 euro	67.785 euro
Brussel	170.628 euro	52.890 euro	117.738 euro
Wallonië	173.250 euro	56.073 euro	117.177 euro

Tip 4 – Gun Uzelf het comfort van een “keuzebeding”

Na het lezen van het bovenstaande zal U misschien ontgoocheld zijn. Het gigantisch burgerrechtelijk voordeel van de “langst leeft, al heeft”-clause wordt fiscaal zwaar afgestraft. Is er dan geen mogelijkheid om het voordeel van deze clause te behouden en toch minder successierechten te betalen. Toch wel. Vervang de “langst leeft, al heeft”-clause door een zogenaamd *keuzebeding* (ook wel het *alternatief verblijvingsbeding* genoemd).

Het betreft een nieuw soort clause die sinds enkele jaren door het notariaat werd ontwikkeld en die de langstlevende echtgeno(o)t(e) een gigantische vrijheid en tegelijk een groot juridisch en fiscaal comfort biedt. Daar waar het verblijvingsbeding een vrij drastische optie is, biedt het keuzebeding meer soeplesse. In plaats van zowiezo in alle omstandigheden bij overlijden aan de langstlevende ouder de ganse huwelijksgemeenschap in volle eigendom toe te bedelen komt het keuzebeding er op neer dat in het huwelijkscontract aan de langstlevende diverse vooraf uitgeschreven opties worden gelaten m.b.t. de vererving van de huwgemeenschap. Deze opties

kunnen o.a. bestaan in de toebedeling van a) ofwel de helft in volle eigendom en de andere helft in vruchtgebruik (het wettelijk systeem dus), b) ofwel de ganse gemeenschap in volle eigendom (het klassiek verblijvingsbeding), c) ofwel alle roerende goederen (de huisraad, de spaarcenten enz.) in volle eigendom, d) ofwel alle onroerende goederen (huis, appartement, grond) in volle eigendom enz. Men kan de keuzemogelijkheden naar hartelust uitbreiden. Hoe meer keuzes, hoe meer comfort en vrijheid voor de langstlevende ouder. De idee is dan dat de langstlevende ouder na het overlijden vrij kiest voor welke optie hij of zij gaat. Met kennis van zaken en rekening houdend met zijn/haar vermogenstoestand of verlangens op dat vlak, met de gezinssituatie en, last but not least, met het fiscaal prijskaartje van elke keuzemogelijkheid, zal de langstlevende de voor hem/haar geschikte keuze kunnen maken. Aldus zal bv. in het geval de gezinssituatie van dien aard is dat de langstlevende in een perfecte verstandhouding leeft met zijn kinderen (en schoonkinderen !) en bijgevolg door het overlijden van de partner niet bevreesd is voor enige inmenging of beperking van zijn beschikkingsvrijheid, niet de noodzaak aangevoeld worden om enig goed van de huwgemeenschap in volle eigendom naar zich toe te trekken en dus reeds de blote eigendom aan de kinderen laten. Of, de langstlevende die graag nog wat wil reizen kan beslissen om alle spaartegoeden naar zich toe te trekken in volle eigendom maar het vastgoed mee laten vererven voor de blote eigendom door de kinderen. Of omgekeerd, de bejaarde achterblijver die in home woont en zich afvraagt of zijn karig pensioen zal blijven volstaan om de kosten hiervan te dekken, kan beslissen om het vastgoed in volle eigendom te erven zodat hij/zij bij een latere verkoop hiervan de integrale verkoopsopbrengst op zijn spaarboekje kan plaatsen en dit niet met de kinderen hoeft te delen. In het huwelijkscontract waarin dergelijk keuzebeding wordt ingelast zullen de modaliteiten van de keuze meestal zorgvuldig worden uitgewerkt. Aldus zal bv. geregeld worden binnen welke tijdspanne de langstlevende ouder zijn/haar keuze dient kenbaar te maken (meestal 5 maand na het overlijden daar dit tevens de termijn is waarbinnen de aangifte van nalatenschap moet ingediend worden). Doorgaans wordt ook voorzien dat de keuzemogelijkheid komt te vervallen en de gewone regels van het wettelijk erfrecht spelen zo de verstandhouding tussen de echtgenoten op het ogenblik van het overlijden niet meer optimaal is (bv. een echtscheidingsprocedure is hangende of het echtpaar woonde reeds meer dan zes maand feitelijk gescheiden).

Voorbeeld:

Paul en Nicole zijn gehuwd onder het wettelijk stelsel van gemeenschap van goederen. Ze hebben twee kinderen Marc en Nadine. Hun gezamenlijk vermogen (huwelijksgemeenschap) bedraagt in totaal 750.000 euro, te weten: a) de gezinswoning voor 300.000 euro en b) roerende goederen (spaargeld en effectenportefeuille) voor 200.000 euro en c) een appartement aan zee voor 250.000 euro. Geen van beiden heeft eigen vermogen.

Paul sterft. Nicole is op dat moment 70 jaar oud.

Ze hadden een keuzebeding in het huwelijkscontract. Nicole kiest er voor om de 200.000 eur liquiditeiten in volle eigendom naar zich toe te trekken als appeltje voor de dorst voor het geval ze vroeg of laat ziek wordt of in een home dient opgenomen te worden. Wat de onroerende goederen betreft (de gezinswoning en het appartement aan zee) neemt ze genoegen met een vruchtgebruik op Paul's erfenis (waardoor de kinderen reeds de blote eigendom mee-erven). Haar redenering is: door mijn vruchtgebruik kan ik deze onroerende goederen zowiezo zelf blijven gebruiken en als ik ze verhuur is de huuropbrengst voor mij.

We vergelijken hieronder per gewest de volgende hypothesen. Eerste hypothese: het geval waarbij Nicole een gewone “langst leeft, al heeft”-clausule in haar huwelijkscontract heeft en op grond hiervan de ganse (!) gemeenschap naar zich toetrekt in volle eigendom. De tweede hypothese: het geval waarbij Nicole een “keuzebeding” in het huwelijkscontract heeft en enkel de roerende liquiditeiten ten belope van 200.000 euro in volle eigendom naar zich toetrekt.. De laatste kolom geeft de gerealiseerde belastingbesparing op door de toepassing van het *keuzebeding* .

Nota Bene: De hieronder afgedrukte successierechten zijn berekend over de twee erfenissen heen, dus inclusief de nalatenschap van de langstlevende echtgenoot. Er werd uitgegaan van een stijging van het vermogen van de langstlevende op datum van zijn/haar overlijden met 10 % doch onder aftrek van de successierechten betaald op de eerste erfenis.

Gewest	Successierechten met “gewone” langst leeft	Successierechten met Keuzebeding (roerend)	Belastingbesparing
Vlaanderen	110.497 euro	54.817 euro	55.680 euro
Brussel	170.628 euro	72.644 euro	97.984 euro
Wallonië	173.250 euro	75.319 euro	97.931 euro

De fiscale last van het “gewone” verblijvingsbeding (langst leeft, al heeft) kan tevens afgezwakt worden door te opteren voor een *verblijvingsbeding onder last*.

Deze variante komt er op neer dat de langstlevende echtgenoot het gemeenschappelijk vermogen volledig in volle eigendom verkrijgt maar onder de last (lees: de verplichting) een bedrag gelijk aan de waarde van de netto helft van deze gemeenschap – d.i. wat de langstlevende meer krijgt dan wat hij/zij normaal zou krijgen zonder verblijvingsbeding - aan nalatenschap van de eerststervende uit te betalen. In hoofde van de langstlevende echtgenoot ontstaat dus een schuld in het voordeel van het kinderen. In het huwelijkscontract worden doorgaans de modaliteiten van deze betalingsplicht nader uitgewerkt. Zo kan worden voorzien dat de langstlevende echtgenoot zelf zal beslissen op welk ogenblik en op welke wijze de betaling zal geschieden (b.v. geheel of gedeeltelijk, in geld of in natura, door afstand van gemeenschappelijke goederen). Er kunnen ook veiligheidsmechanismen worden ingebouwd, zowel ten behoeve van de langstlevende echtgenoot (b.v. er is geen intrest verschuldigd of bv. de betaling kan maar gevorderd worden gevorderd worden zodra de langstlevende een zekere leeftijd bereikt of bij haar eigen overlijden) als ten behoeve van de afstammelingen (b.v. de betaling wordt opeisbaar indien de langstlevende niet meer in staat is zijn of haar vermogen zelfstandig te beheren, als de langstlevende in staat van faillissement of kennelijk onvermogen verkeert of bv. als de langstlevende een nieuw huwelijk of relatie aangaat). Fiscaal doet men er een goede zaak mee. Door de schuld niet af te lossen – wat de bedoeling is – blijft deze openstaan op het moment van het overlijden van de langstlevende echtgenoot. Er ontstaat hierdoor een passiefpost die in aftrek kan gebracht worden van het actief waardoor de te betalen successierechten op de tweede erfenis – deze van de langstlevende – fors naar beneden worden gehaald.

Tip 5 – Las bij scheiding van goederen een alsof-beding in

Het stelsel van scheiding van goederen heeft een belangrijk nadeel. Na verloop van tijd kunnen er immers scheeftrekkingen in de vermogensaanwas van elkeen zijn eigen vermogen plaatsvinden (bv. vaak omdat de man beroepsactief blijft en de vrouw met de komst van de kinderen haar professionele carrière afbouwt of stopzet). Mits de gepaste clause in het huwelijkscontract in te lassen kan hieraan verholpen worden. De inlassing van een zgn. "*finaal verrekeningsbeding*" kan er voor zorgen dat er op het "einde van de huwelijksrit", d.i. bij ontbinding van het huwelijksstelsel door echtscheiding of overlijden een en ander wordt rechtgetrokken. Via de verrekeningsclausule ontstaat in hoofde van de "arme" echtgenoot een schuldvordering op de "rijke echtgenoot". Men kan in deze verrekening zeer ver gaan en bv. voorzien dat alle zogenaamde "aanwinsten", d.i. alles wat men tijdens het huwelijk heeft vergaard anders dan door erfenis of schenking, zullen verrekend worden. In Nederland wordt dit een "*alsof-beding*" genoemd. Het echtpaar - ofschoon in werkelijkheid gehuwd onder scheiding van goederen - gaat intern met mekaar verrekenen "alsof" zij gehuwd waren onder het stelsel van algehele gemeenschap van goederen.

Dergelijk "alsof-beding" een belangrijke fiscale besparing opleveren op het vlak van het successierecht.

Voorbeeld

Paul en Nicole zijn gehuwd onder scheiding van goederen. Paul sterft.

Zijn vermogen bedraagt op zijn sterfbed in totaal 800.000 euro en is samengesteld als volgt:

- een huis gekocht op zijn naam tijdens het huwelijk voor 300.000 euro
- een bankrekening van 375.000 euro (spaaroverschot voortkomend uit zijn beroepsactiviteit tijdens het huwelijk)
- een studentenstudio van 50.000 euro die hij reeds bezat voor zijn huwelijk
- een effectenportefeuille van 75.000 euro die hij geërfd heeft van zijn ouders.

Zijn "aanwinsten" bedragen dus in totaal 675.000 euro.

Nicole beschikt op datum van het overlijden over 100.000 euro aanwinsten (haar spaargeld overgehouden aan haar beroepsactiviteiten).

Het alsofbeding levert Nicole als langstlevende echtgenote een vordering op gelijk aan de helft van het totale vermogen dat op naam van beide echtgenoten staat, onder aftrek evenwel van het vermogen dat reeds op haar eigen naam staat.

In ons voorbeeld heeft Nicole een vordering van 350.000 euro ($800.000 + 100.000 = 900.000$ totaal vermogen : 2 = 450.000 euro - 100.000 (eigen vermogen Nicole) = 350.000).

Wat levert dit fiscaal aan voordeel op ? De vordering van Nicole betekent dat in Paul's erfenis een schuld aanwezig is van 350.000 euro die van zijn bezit mag afgetrokken worden. De erfenis van Paul wordt dus gereduceerd van 800.000 euro tot 450.000 euro ($800.000 - 350.000$) wat meteen al een flinke slok op de borrel zal schelen bij de berekening van de door Nicole verschuldigde successierechten. Moet Nicole dan geen successierechten betalen op die vordering ? Neen besliste het Hof van Beroep te Antwerpen niet zo lang geleden. Een beding waardoor de langstlevende echtgenoot alle aanwinsten verkrijgt wordt aanzien als een huwelijksvoordeel waarop geen successierechten drukken.

Tot slot nog dit. Wil men de werking van het alsof-beding beperken tot het geval van overlijden, dan doet men er goed aan dit uitdrukkelijk te preciseren. Zoniet speelt het ook bij echtscheiding, wat misschien niet altijd de bedoeling is. Men formuleert het alsofbeding ook best facultatief. Hiermee bedoelen we dat de langstlevende de keuze heeft om het beding al dan niet in te roepen. Als het verplichte toepassing krijgt, dan kan dit immers nare gevolgen hebben. Inderdaad, want stel even dat in ons voorbeeld Nicole eerst overlijdt. In haar nalatenschap zit dan de vordering die ze op Paul heeft. Paul zal deze deels (eventueel samen met de kinderen) erven. Hierdoor zou Paul successierechten moeten betalen op zijn eigen vermogen, wat niet echt beoogd werd.

Conclusie

Een bestaand huwelijkscontract wijzigen is steeds mogelijk. Naargelang de aard van de wijziging is al dan niet een tussenkomst van de rechtbank nodig nadat via de notaris het contract gewijzigd werd. Blijft de wijziging beperkt dan is de kostprijs te verwaarlozen en ben je er met 300 à 400 euro van af. Is de wijziging ingrijpend dan kan men uitkomen op circa 1.500 euro. De kostprijs zal afhangen van dossier tot dossier. Bespreek dit vooraf met Uw notaris. Weet echter dat deze kost vaak niet zal opwegen tegen het financieel voordeel dat U doet via de besparing op de successierechten.

Eric SPRUYT, notaris
Brussel, december 2005

Alle rechten voorbehouden !